

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตเนื้อหาของบทนี้ประกอบด้วย การอ้างถึง การวิเคราะห์การอ้างถึง จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการวิเคราะห์ การศึกษาวิชานิติศาสตร์ในประเทศไทย ดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไปนี้

การอ้างถึง

การอ้างถึง หมายถึง การกล่าวถึงงานอื่นที่ผู้เขียนใช้ประกอบงานของตน โดยลงในรูปของเชิงอรรถท้ายหน้า บรรณานุกรม หรือรายชื่ออ้างอิงท้ายหน้า (ประภาวดี สืบสนธิ 2524 : 139) หรืออีกความหมายหนึ่งก็คือการอ้างถึงเอกสารหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของเอกสาร โดยบ่งชี้ถึงแหล่งที่มาของเอกสารนั้น ๆ เพื่อเป็นหลักฐานของข้อความที่นำมากล่าวอ้าง รายการของเอกสารที่ได้รับการอ้างถึงในงานเขียนส่วนใหญ่ มักปรากฏในลักษณะของบรรณานุกรมท้ายเรื่องหรือปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่องที่เรียกว่าเชิงอรรถ (วิบูลย์สุข บัณฑิตย์ 2531 : 20) นอกจากนี้ ยังมีความหมายเฉพาะที่ใช้ในงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างถึง (Citation Analysis) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ความหมาย คือ (Frost 1979 : 399)

1. งานที่ได้รับการอ้างถึง (Cited Work)
2. พฤติกรรมการอ้างถึง (Action of Citing)

การอ้างถึงเป็นสิ่งสำคัญในการเขียนผลงานทางวิชาการ กล่าวคือ เมื่อนักวิชาการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัยของตน จะด้วย

จุดมุ่งหมายใดก็ตาม ถือเป็นมารยาทที่จะต้องอ้างถึงผลงานเหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกาศคุณูปการแก่เจ้าของผลงานนั้น และยิ่งช่วยให้ผู้อ่านทราบแหล่งที่มาของข้อความหรือแนวความคิดนั้น ๆ รวมทั้งสามารถติดตามเอกสารเดิม ที่ผู้เขียนอ้างถึงได้สะดวก (Frost 1979 : 400) การอ้างถึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดของผลงานที่ได้รับการอ้างถึง กับส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดของเอกสารที่อ้างถึงผลงานนั้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการอ้างถึงต่าง ๆ กันดังนี้ (Winstock 1976 : 19)

1. เพื่อแสดงความเคารพต่อนักวิชาการผู้ริเริ่มในแขนงวิชานั้น ๆ
2. เพื่อแสดงความเชื่อถือในเอกสารที่ผู้เขียนอ้างถึง
3. เพื่อแจ้งให้ทราบถึงแหล่งที่มาของวิธีการ เครื่องมือ
4. เพื่อให้ผู้อ่านมีภูมิหลัง เพื่อเป็นพื้นฐานในการอ่านต่อไป
5. เพื่อวิเคราะห์งานเขียนของนักวิชาการอื่น ๆ
6. เพื่ออ้างสิทธิ์ในการประดิษฐ์คิดค้นเป็นคนแรก
7. เพื่อกระตุ้นให้นักวิจัยตระหนักถึงงานวิจัยที่จะมีต่อมาในอนาคต
8. เพื่อให้รายละเอียดอันจะนำผู้อ่านไปสู่เอกสารที่ไม่เป็นที่แพร่หลาย หรือเอกสารที่มีคุณค่าแต่มีผู้อ้างถึงน้อย
9. เพื่อเป็นการยืนยันว่าข้อมูล ข้อเท็จจริงนั้นถูกต้อง
10. เพื่อชี้แหล่งเอกสารที่หาข้ออธิบายแนวความคิด หรือการใช้ศัพท์นั้น ๆ เป็นครั้งแรก
11. เพื่อแสดงการไม่ยอมรับผลงานหรือความคิดของนักวิชาการคนอื่น ๆ
12. เพื่อคัดค้านการอ้างสิทธิ์ในการประดิษฐ์คิดค้นเป็นบุคคลแรกของนักวิชาการคนอื่น ๆ

นอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวไปแล้วนั้น ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีอำนาจต่อพฤติกรรมการอ้างอิง ซึ่ง Frost (1979 : 400) ได้ระบุไว้ดังนี้คือ

1. นโยบายเกี่ยวกับการอ้างอิงของสำนักพิมพ์ ที่จะวางข้อกำหนดในการอ้างอิงของเอกสารไว้เป็นแนวปฏิบัติ สำหรับนักวิชาการที่สังกัดสำนักพิมพ์นั้น ๆ
2. อุปนิสัยในการอ้างอิงของผู้เขียนแต่ละคน ผู้เขียนบางคนมักจะอ้างอิงงานของนักวิจัยในสถาบันเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน หรืออ้างอิงผลงานของบุคคลที่ชื่นชอบเคย เช่น เพื่อน ครู ผู้บังคับบัญชา ซึ่งอาจเป็นความจริงรักภักดีส่วนตัวและความต้องการที่จะส่งเสริมสถาบันของตนให้มีชื่อเสียง ผู้เขียนบางคนอาจจะอ้างอิงเพื่อสร้างคุณค่า และทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจว่างานเขียนของตนน่าเชื่อถือเพราะมีเอกสารอ้างอิงจำนวนมาก

การวิเคราะห์การอ้างอิง

การวิเคราะห์การอ้างอิง เป็นวิธีการศึกษาการอ้างอิงที่ปรากฏในเชิงอรรถท้ายหน้า หรือรายการเอกสารอ้างอิง หรือบรรณานุกรม ท้ายบทท้ายเรื่อง ของงานเขียนประเภทต่าง ๆ โดยจะมีการรวบรวมนับจำนวนวิเคราะห์วิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง ซึ่งได้แก่ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง ขอบเขตเนื้อหาวิชา ภาษา สถานที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ โดยอาศัยวิธีการทางสถิติ ตั้งแต่สถิติเบื้องต้น เช่น การหาค่าร้อยละ จนถึงสถิติที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์การอ้างอิงเป็นหลัก (Smith 1981 : 85)

จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์การอ้างอิง

การวิเคราะห์การอ้างอิงมีจุดมุ่งหมายดังนี้ (Frost 1979 : 341)

1. เพื่อศึกษาปริมาณและโครงสร้างของวรรณกรรม ในแต่ละสาขา โดยวิเคราะห์ประเภทขอบเขตเนื้อหาวิชา สถานที่พิมพ์ อายุ ภาษาของสิ่งพิมพ์ ที่ได้รับการอ้างอิงในงานเขียนรวมถึงการศึกษาการจัดลำดับชั้น ของบทความ วารสาร วารสาร หรือหนังสือที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด
2. เพื่อศึกษาว่าการใช้วรรณกรรมในแต่ละสาขาวิชา ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในแต่ละยุคสมัย โดยวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบ โดยที่มีตัวแปร คือเวลา
3. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการ ของความรู้ในแขนงวิชาต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ตลอดจนแนวโน้มของการวิจัยในแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยยอมรับข้อสรุปเบื้องต้นว่า ความก้าวหน้าในแต่ละขั้นตอนเป็นการขยายตัวจากงานวิจัยในอดีต
4. ในสาขาวิชาที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เช่นวิทยาศาสตร์ จะเกิดแขนงวิชาย่อย ซึ่งเป็นการผสมผสานของความรู้ในแขนงวิชาใหญ่อยู่เสมอ และแขนงวิชาย่อยเหล่านี้จะพัฒนาโดยรวมตัวกันหรือแยกตัวกลายเป็นวิชาใหม่ได้อีก นักวิทยาศาสตร์จึงอาศัยการวิเคราะห์การอ้างอิง เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อสามารถกำหนดขอบเขตเนื้อหาของวรรณกรรมได้อย่างถูกต้องตรงกับความเป็นจริง
5. เพื่อศึกษาตัวนักวิชาการและผลงาน ตลอดจนสถาบันวิจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการในแต่ละสาขาวิชา โดยพิจารณาจากจำนวนครั้งการอ้างอิง
6. เพื่อศึกษาการใช้ห้องสมุดและทรัพยากรในทางอ้อม โดยพิจารณาจากประเภท ขอบเขตเนื้อหาวิชา ภาษา อายุ หรือรายละเอียดอื่น ๆ ของสิ่งพิมพ์ที่ผู้ใช้อ้างอิง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการอ้างอิง

การวิเคราะห์การอ้างอิงมีประโยชน์หลายประการ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ ในทางทฤษฎีจะช่วยให้ผู้ศึกษารู้ถึงโครงสร้างของวรรณกรรม และการใช้วรรณกรรมสาขาต่าง ๆ โดยประมวลตลอดจนประวัติและพัฒนาการของความรู้ในแต่ละแขนงวิชา ส่วนในทางปฏิบัติสามารถนำผลที่ได้ ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดและอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. ทางด้านการคัดเลือกวารสารของห้องสมุด การวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารแต่ละสาขา เพื่อจัดอันดับวารสารตามจำนวนครั้งที่ได้รับการอ้างอิง จะเป็นเครื่องช่วยให้บรรณารักษ์ฝ่ายจัดหาทราบว่าวารสารรายการใดบ้างที่สมควรบอกรับ เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่

2. ทางด้านการบอกรับวารสารย้อนหลัง การเย็บเล่มวารสาร และการจำหน่ายวารสารออกจากห้องสมุด จากการวิเคราะห์การอ้างอิงเพื่อศึกษาอายุของเอกสารจะช่วยให้บรรณารักษ์ทราบว่า วารสารรายการใดที่มีผู้ใช้มากในช่วงแรก ๆ และวารสารใดบ้างที่ยังคงได้รับการอ้างอิงในงานวิจัยต่าง ๆ แม้ว่าได้ตีพิมพ์มาเป็นเวลาหลายปีแล้วก็ตาม ด้วยเหตุนี้บรรณารักษ์จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจบอกรับวารสารย้อนหลัง คัดเลือกวารสารออกจากห้องสมุด และการเย็บเล่มวารสาร ซึ่งจะช่วยในการประหยัดเนื้อที่ ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาและเวลาในการทำงานได้อย่างมาก

3. เป็นหลักฐานของการใช้ทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ในห้องสมุด ช่วยให้บรรณารักษ์สามารถกำหนดงบประมาณได้โดยศึกษาจากการใช้เหล่านั้น และสามารถวางนโยบายเกี่ยวกับการกำจัดเอกสารที่ไม่มีผู้ใช้ออกจากห้องสมุด โดยศึกษาความสัมพันธ์ของเอกสาร (Gupta & Nagpal 1977 : 89)

4. การวิเคราะห์การอ้างอิง เพื่อศึกษาถึงภาษาและแหล่งที่มาของ สิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิง เป็นแนวทางที่ช่วยให้ทราบว่านักวิจัย ผู้เขียน มักจะ อ้างอิงเอกสารที่เขียนเป็นภาษาใดและตีพิมพ์ในประเทศใด

5. การวิเคราะห์การอ้างอิง เพื่อศึกษาประเภทของเอกสารที่ผู้เขียน ใช้ในการอ้างอิง เป็นแนวทางที่ช่วยให้ทราบว่านักวิจัย ผู้เขียน มักจะอ้างอิง สิ่งพิมพ์ประเภทใด เช่น หนังสือ วารสาร หรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ทำให้สามารถจัดหามาให้ตรงกับความต้องการ

6. การวิเคราะห์การอ้างอิง เพื่อศึกษาขอบเขตเนื้อหาวิชาของ วรรณกรรมที่ได้รับการอ้างอิงในแต่ละสาขาวิชา ทำให้ทราบว่านักวิจัย นักวิชาการ อ้างอิงวรรณกรรมในแขนงวิชาใดมากที่สุดเพียงใด ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยในการ พัฒนาทรัพยากรในสาขาวิชาเฉพาะของห้องสมุดอย่างมาก นอกจากนี้ยังทำให้ ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาขาวิชาต่าง ๆ อีกด้วย

7. การวิเคราะห์การอ้างอิงสามารถแสดงให้เห็นว่าเอกสารรายการ ใดสมควรที่จะนำมาจัดทำบรรณานุกรม และให้บริการข่าวสารทันสมัย

8. รายชื่อวารสารที่จัดอันดับความถี่ของการอ้างอิงนี้สามารถนำมาจัด ทาเป็นบัญชีแนะนำการอ่านสำหรับผู้ใช้ได้

9. เป็นองค์ประกอบในการกำหนดนโยบายด้านการเงิน การจัดสรร บุคลากรเลื่อนขั้นหรือตำแหน่ง ตลอดจนการแบ่งสรรทุนวิจัยเช่น มูลนิธิวิทยาศาสตร์ แห่งชาติ (National Science Foundation) ของสหรัฐอเมริกา ใช้การ วิเคราะห์การอ้างอิงเพื่อประเมินคุณค่างานวิจัย ของนักวิทยาศาสตร์ที่ได้รับทุน อุดหนุนการวิจัยจากมูลนิธิ โดยพิจารณาจากจำนวนครั้งการอ้างอิงที่งานวิจัยเรื่อง นั้นได้รับ นอกจากนี้ยังวิเคราะห์การอ้างอิงในงานเขียนด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อ ศึกษาความเกี่ยวข้องของระหว่างแขนงวิชาย่อย (Adams 1975 : 86)

การศึกษาวิชานิติศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาทางด้านกฎหมายหรือนิติศาสตร์ในประเทศไทยนั้น จากการ
ศึกษาพบว่าแบ่งได้เป็น 2 ยุค คือ

1. ยุคโรงเรียนกฎหมาย
2. ยุคคณะนิติศาสตร์

1. ยุคโรงเรียนกฎหมาย

สำหรับความคิดที่จะให้มีการเรียนการสอนวิชานิติศาสตร์นั้น เริ่มขึ้นใน
รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากเกิดปัญหาในเรื่อง
ศาลกงสุล เพื่อจะแก้ไขปัญหาดังกล่าว เจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจได้ถวาย
ความเห็นให้มีการสอนวิชากฎหมายขึ้น (สารนัยประสาสน์, หลวง 2499 : 2)
แต่ขณะนั้นยังไม่มีผู้มีความรู้ความสามารถที่จะจัดการรับผิดชอบ จนกระทั่งกรมหลวง
ราชบุรีดิเรกฤทธิ์แต่ครั้งดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์
สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย Oxford กลับมา ต่อมาได้ทรงรับราชการและ
ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม พระองค์ทรงดำริว่าการศึกษาที่จะให้
ราชการฝ่ายการศาลยุติธรรมดำเนินไปด้วยดีนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีผู้
รักษากฎหมายมากขึ้นกว่าแต่ก่อน และการที่จะจัดเช่นนั้นให้ดีที่สุดก็คือ เปิดให้มี
การสอนวิชากฎหมายขึ้นให้เป็นการแพร่หลาย ให้โอกาสแก่บุคคลที่สนใจเข้าศึกษา
จึงทรงตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2440 ตามประกาศตั้งโรงเรียน
กฎหมาย พ.ศ. 2440 (ราชกิจจานุเบกษา 30, 2440 : 112-116) ซึ่งเป็นการ
เปิดสอนกฎหมายครั้งแรกในเมืองไทย

2. ยุคคณะนิติศาสตร์

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลให้รวมการศึกษากฎหมายเข้าอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีการสอนวิชากฎหมาย เพื่อให้ประกาศนียบัตรสำหรับวิชากฎหมาย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นควรส่งเสริมการศึกษากฎหมาย ให้อยู่ในขั้นอุดมศึกษาอย่างสมบูรณ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โอนโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรมมารวมกับแผนกรัฐประศาสนศาสตร์ และให้ชื่อว่า คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ตามประกาศโอนโรงเรียนกฎหมายไปขึ้นแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ราชกิจจานุเบกษา 50, 2476 : 144-146) ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น ใน พ.ศ. 2476 (ราชกิจจานุเบกษา 50, 2476 : 218-220) และได้โอนคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดจนทรัพย์สิน และงบประมาณของคณะนี้มาขึ้นต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาวิชานิติศาสตร์ โดยจัดเป็นหลักสูตรปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย

พัฒนาการและหลักสูตรการเรียนการสอนสาขานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เดิมการศึกษากฎหมายในประเทศไทยได้ถือกำเนิดขึ้นมาจาก โรงเรียนกฎหมายในกระทรวงยุติธรรมเป็นครั้งแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงมีพระราชดำริเห็นเป็นการสมควรที่จะพัฒนา

วิชานี้ให้ถึงระดับมหาวิทยาลัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้โอนโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรมมารวมกับแผนกรัฐประศาสนศาสตร์ และให้ชื่อใหม่ว่าคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ตามประกาศโอนโรงเรียนกฎหมายไปขึ้นแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ราชกิจจานุเบกษา 50, 2476 : 144-146) เมื่อเรียนจบหลักสูตรก็จะได้รับปริญญานิติศาสตร์บัณฑิต และได้เป็นเนติบัณฑิตของเนติบัณฑิตยสภาด้วย จึงถือได้ว่าเป็นโรงเรียนกฎหมายในสังกัดมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534 : 12)

ต่อมา ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476 คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์จึงโอนไปอยู่กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง แต่ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 2491 และได้มีการตั้งแผนกวิชานิติศาสตร์ขึ้นในคณะรัฐศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2501 ตามพระราชบัญญัติแบ่งส่วนราชการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2501 (ราชกิจจานุเบกษา 68, 2501 : 21-23) และได้มีการพัฒนามาโดยตลอดทั้งในระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

ในปี พ.ศ. 2512 ได้มีการขยายการศึกษาโดยได้เปิดการสอนในชั้นปริญญาโททางนิติศาสตร์ขึ้น ด้วยเหตุนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเห็นสมควรยกฐานะแผนกวิชานิติศาสตร์ขึ้นเป็นคณะ เพื่อให้การบริหารงานในสาขาวิชานี้ดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คณะนิติศาสตร์จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นคณะเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 64 เรื่องการจัดตั้งคณะนิติศาสตร์ (ราชกิจจานุเบกษา 89, 2515 : 1-2)

หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น เริ่มใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2512 จนถึง พ.ศ. 2529 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร และเริ่มใช้กับนิสิตที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2529

เป็นต้นมา โดยหลักสูตรเดิมนั้นได้แบ่งเป็น 4 สาขาวิชา เช่นเดียวกับหลักสูตรในปัจจุบัน สาขาวิชาทั้ง 4 ได้แก่

สาขาวิชากฎหมายธุรกิจและเอกชน

สาขาวิชากฎหมายมหาชน

สาขาวิชากฎหมายระหว่างประเทศ

สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

สำหรับการปรับปรุง ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรและรายละเอียดในลักษณะวิชาที่ต้องศึกษา ซึ่งข้อแตกต่างในโครงสร้างของหลักสูตรเดิมกับหลักสูตรปัจจุบันมีดังนี้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529 : 45-47)

หลักสูตรเดิม		หลักสูตรปัจจุบัน	
วิชาบังคับ	24 หน่วยกิต	วิชาบังคับรวม	9 หน่วยกิต
วิชาเลือก	6 หน่วยกิต	วิชาบังคับเฉพาะหมวด	3 หน่วยกิต
วิทยานิพนธ์	18 หน่วยกิต	วิชาเลือกเฉพาะหมวด	15 หน่วยกิต
		วิชาเลือกเสรี	12 หน่วยกิต
		วิทยานิพนธ์	9 หน่วยกิต
รวม	48 หน่วยกิต	รวม	48 หน่วยกิต

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรปัจจุบันมีหน่วยกิตวิชาเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิม 30 หน่วยกิต เป็น 39 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ลดจากเดิม 18 หน่วยกิต เป็น 9 หน่วยกิต สำหรับรายวิชาที่จะต้องศึกษานั้นได้มีการกำหนดไว้อย่างละเอียดโดยจำแนกตามลักษณะวิชาบังคับรวม วิชาบังคับเฉพาะหมวดวิชา วิชาเลือก

เฉพาะหมวดวิชา และวิชาเลือกเสรี และสำหรับระยะเวลาในการศึกษานั้นต้อง
ศึกษาไม่ต่ำกว่า 4 ภาคการศึกษา และไม่เกิน 10 ภาคการศึกษา

การศึกษาในหลักสูตรปริญญาโทหรือหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ปัจจุบัน
ขึ้นอยู่กับ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจะได้วุฒิ
นิติศาสตรมหาบัณฑิต หรือ น.ม. และมีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Master of Law
หรือ LL.M โดยมีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ก่อตั้งขึ้นจากการโอน
คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดจนทรัพย์สินและ
งบประมาณของคณะนี้มาขึ้นต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ในปี พ.ศ.
2476 โดยเปิดสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ในชั้น
ปริญญาตรียังไม่แยกสาขา ผู้ที่ได้รับปริญญาตรีเรียกว่าธรรมศาสตร์บัณฑิต ใช้อักษร
ย่อ ธ.บ. ในระดับปริญญาโทแยกเป็น 4 สาขา คือ สาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์
เศรษฐศาสตร์ และการทูต ผู้ที่ได้รับปริญญาโททางนิติศาสตร์เรียกว่านิติศาสตร-
มหาบัณฑิต ใช้อักษรย่อ น.ม. ผู้ที่ได้รับปริญญาเอกทางนิติศาสตร์เรียกว่า
นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต ใช้อักษรย่อ น.ด.

ใน พ.ศ. 2492 คณะกรรมการได้ปรับปรุงการศึกษาของมหาวิทยาลัย
โดยมีการแยกการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีออกเป็น 4 คณะ คือ คณะนิติ-
ศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

สำหรับการศึกษาระดับปริญญาโทนั้น หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตในขณะนั้นยังไม่มีการทำวิทยานิพนธ์เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ต่อมา ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในปี พ.ศ. 2495 ให้นักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ต้องค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อทำวิทยานิพนธ์ภาษาไทย และได้มีการทำวิทยานิพนธ์มาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยการสอบนั้นจะมีการสอบปากเปล่าด้วย และจะทำการศึกษาเพียง 2 ภาคการศึกษา โดยกำหนดให้ในภาค 2 นั้น นักศึกษาต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อทำวิทยานิพนธ์ (หลวงสารนิยประศาสน์ 2499 : 5)

สำหรับหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเรื่อยมา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2517 ได้มีการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้บังคับแก่ผู้ขึ้นทะเบียนนักศึกษาปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2522 เป็นต้นมา โดยหลักสูตรนี้มีการแบ่งการศึกษออกเป็น 5 สาขา ซึ่งแต่เดิมนั้นหลักสูตรเดิมมิได้มีการแบ่งออกเป็นสาขาวิชาดังเช่นหลักสูตรในปัจจุบัน สำหรับสาขาวิชา 5 สาขาดังกล่าวได้แก่

1. สาขาวิชากฎหมายเอกชน
2. สาขาวิชากฎหมายอาญา
3. สาขาวิชากฎหมายมหาชน
4. สาขาวิชากฎหมายระหว่างประเทศ
5. สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ

โครงสร้างหลักสูตรในปัจจุบันประกอบด้วย

วิชาบังคับ	22	หน่วยกิต
วิชาเลือก	8	หน่วยกิต
วิทยานิพนธ์	9	หน่วยกิต
รวม	39	หน่วยกิต

สำหรับวิชาเลือกนั้น นักศึกษาอาจจะเลือกจากวิชาในสาขาทั้งหมดหรืออาจเลือกจากวิชาในสาขาอื่นด้วยก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 4 หน่วยกิต ทั้งนี้เพราะในหลักสูตรได้มีการกำหนดวิชาบังคับ และวิชาเลือกในแต่ละสาขาไว้อย่างชัดเจนแล้ว สำหรับระยะเวลาในการศึกษาไม่น้อยกว่า 2 ปี และไม่เกิน 7 ปี ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิตหรือ น.ม. และมีชื่อภาษาอังกฤษว่า Master of Law หรือชื่อย่อว่า LL.M.

จากการศึกษาหลักสูตรและพัฒนาการของทั้ง 2 สถาบัน สามารถสรุปเปรียบเทียบได้ดังนี้

1. การจัดแบ่งสาขาวิชา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดแบ่งออกเป็น 5 สาขาวิชา ในขณะที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดแบ่งออกเป็นเพียง 4 สาขาวิชา โดยไม่ได้แยกสาขาวิชากฎหมายธุรกิจออกจาก สาขาวิชากฎหมายเอกชน
2. จำนวนวิชาที่จะต้องศึกษานั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กำหนดให้นักศึกษาเรียนไม่ต่ำกว่า 30 หน่วยกิต ในขณะที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กำหนดให้ศึกษาถึง 39 หน่วยกิต ส่วนวิทยานิพนธ์กำหนดไว้เท่ากันคือ 9 หน่วยกิต

3. ระยะเวลาศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำหนดระยะเวลาการศึกษาไม่เกิน 10 ภาคการศึกษา หรือ 5 ปี ส่วนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น กำหนดเวลาการศึกษาถึง 14 ภาคการศึกษา หรือ 7 ปี

4. สำหรับวิชาที่ศึกษานั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้กำหนดวิชาที่ต้องศึกษาออกเป็นวิชาบังคับทั่วไป วิชาบังคับเฉพาะหมวดวิชา วิชาเลือกเฉพาะหมวดวิชา และวิชาเลือกเสรี โดยวิชาบังคับทั่วไปซึ่งนิสิตทุกสาขาต้องศึกษานั้น มี 5 วิชา ได้แก่ ทฤษฎีและหลักกฎหมายแพ่ง นิติปรัชญา กฎหมายเปรียบเทียบ และสกุลกฎหมายหลักของโลก ภาษาอังกฤษเพื่อการวิจัยทางกฎหมาย วิธีวิทยาการวิจัยทางกฎหมาย ในขณะที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กำหนดวิชาที่ต้องศึกษาออกเป็นวิชาบังคับ และวิชาเลือกเท่านั้น และพบว่าวิชาบังคับของทั้ง 2 สถาบัน ที่ต้องศึกษาเหมือนกันคือ วิชานิติปรัชญา

วรรณกรรมทางด้านกฎหมายของไทย

ห้องสมุดกฎหมายเป็นห้องสมุดเฉพาะประเภทหนึ่ง ความหมายของห้องสมุดกฎหมายนั้น Moys (1976 : 9) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ห้องสมุดกฎหมายคือแหล่งสะสมวัสดุซึ่งบรรจุข้อเสนอเทศทางด้านกฎหมายทั้งหมด หรือเป็นส่วนใหญ่และได้รับการจัดเพื่อใช้ประโยชน์ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าห้องสมุดกฎหมายก็คือห้องสมุดซึ่งเก็บรวบรวม หนังสือ จุลสาร วารสาร เอกสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ดั้งฉบับตัวเขียน วัสดุย่อส่วน ตลอดจนจอไตทัศน์วัสดุเฉพาะสาขาวิชากฎหมายและสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ซึ่งเป็นสมาชิกในหน่วยงานที่ห้องสมุดสังกัด

ทรัพยากรทางด้านกฎหมายที่ห้องสมุดได้จัดเก็บรวบรวมไว้นั้นมีประโยชน์ และมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง ทรัพยากรบางชิ้นมีอายุนับร้อยปี นอกจากจะมีคุณค่าทางด้านกฎหมายแล้ว ยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และถือเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติด้วย

ประวัติและพัฒนาการของวรรณกรรมทางด้านกฎหมายของไทย

วรรณกรรมทางด้านกฎหมายของไทยนั้น ปรากฏมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ซึ่งวรรณกรรมชิ้นสำคัญที่สุดได้แก่ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงนี้ มีข้อความ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและกฎหมายสาธารณะ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมของผู้เป็นใหญ่ในรัฐว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรและตลอดถึงหน้าที่พลเมืองที่จะต้องปฏิบัติต่อสาธารณะ (ร.แลงกาต์ 2526 : 14-15)

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปรากฏวรรณกรรมทางกฎหมายที่สำคัญและยังใช้ศึกษากันอยู่ในปัจจุบันคือกฎหมายตราสามดวง ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีโดยมีเครื่องพิมพ์และมีโรงพิมพ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สร้างโรงพิมพ์หลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ขนานนามว่าโรงพิมพ์อักษรพิมพ์-การ แล้วจึงเริ่มพิมพ์หมายประกาศเมื่อ พ.ศ. 2401 ในตอนแรกโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทำเป็นหนังสือพิมพ์ข่าวออกเป็นระยะ ๆ เรียกว่า ราชกิจจานุ-เบกษา รวบรวมข่าวในราชสำนักและเก็บความจากประกาศต่าง ๆ ซึ่งออกในระยะนั้น บอกไว้ให้ทราบเพียงเนื้อความ พิมพ์อยู่เพียงปีหนึ่งก็หยุด และโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์เฉพาะหมายประกาศโดยตลอดทั้งเรื่อง ทำเป็นใบปลิวแจกตามกระทรวงทบวงกรม และจ่ายไปปิดไว้ตามที่ประชุมชน แทนการป่าวร้อง ซึ่งทำมาแต่เดิมสืบมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงกลับออกหนังสือราชกิจจานุ-

เบกษาอีก เมื่อ พ.ศ. 2417 ตั้งแต่นั้นประกาศจึงลงในหนังสือราชกิจจานุเบกษา และเลิกวิธีแจกจ่ายหมายประกาศอย่างแต่ก่อนสืบมาจนทุกวันนี้

นอกจากทรัพยากรทางกฎหมายที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีวรรณกรรมทางกฎหมายอื่น ๆ ที่สำคัญต่อไปนี้คือ

คำพิพากษา คำพิพากษาของศาลก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ขึ้นไปมิได้ตกทอดมาถึงสมัยนี้ ในระหว่าง พ.ศ. 2418-2426 หนังสือราชกิจจานุเบกษา ได้พิมพ์คำพิพากษาบางฉบับของศาลลูกขุนเพื่อเป็นบรรทัดฐานแก่ศาลล่าง ครั้งแรกที่มีการรวบรวมคำพิพากษาขึ้นพิมพ์ คือหลังการปฏิรูประบบการศาลและการปกครองในรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2435 ขุนหลวงพระยาไกรสี (เปล่ง) ได้ออกวารสารรายบักษ์ชื่อ "ธรรมศาสตร์วินิจฉัย" เป็นวารสารกฎหมายฉบับแรกของไทยขึ้นลงพิมพ์คดีและคำพิพากษาสำคัญ ๆ ของศาลต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ และหัวเมือง พร้อมทั้งคำฟ้อง เอกสารประกอบฟ้องและคำให้การพยานตามสำนวนด้วย พ.ศ. 2444 กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้ทรงรวบรวมคำพิพากษาที่ทรงคัดเลือกแล้วของศาลฎีกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2441 ให้ชื่อหนังสือว่า "คำพิพากษากรมการฎีกาบางเรื่อง" เพื่อประโยชน์ของนักศึกษากฎหมาย ทรงจัดพิมพ์ใหม่หลายครั้ง และทรงเติมหมายเหตุความเห็นซึ่งบางครั้งเป็นความเห็นที่กว้างขวางพิศดารมาก หนังสือนี้พิมพ์คำพิพากษาฎีกาตั้งแต่ ร.ศ. 117 ถึง ร.ศ. 129 ยกเว้นปี ร.ศ. 124-126 และในปีเดียวกันนี้หลวงศรีบุพพวรรณเขตร์ (อ๋ม ศกุนตาภัย) ได้พิมพ์คำพิพากษาฎีกาตั้งแต่วันที่ 26 ธันวาคม ร.ศ. 129 ถึงมีนาคม ร.ศ. 130 ในหนังสือ "คำพิพากษาฎีกา" หลังจากนั้น คำพิพากษาฎีกา ปี ร.ศ. 131 ถึง 27 กันยายน ร.ศ. 135 พิมพ์ลงใน "มโนสาร" โดยสำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์ประตู่ใหม่ คำพิพากษาศาลฎีกา ตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2460 ถึง พ.ศ. 2484

พิมพ์ลงใน "ธรรมสาร" ของสำนักพิมพ์ธรรมสาร และตั้งแต่ พ.ศ. 2485 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เนติบัณฑิตยสภาจัดพิมพ์ลงใน "คำพิพากษาศาลฎีกา" นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมงานตุลาการ ก็ได้จัดพิมพ์คำพิพากษาศาลฎีกาด้วยเช่นกัน (ร. แลงกาต์ 2526 : 28)

ตำรากฎหมาย การศึกษากฎหมายในประเทศไทย เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ยังดำรงพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย Oxford พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ไปเป็นข้าหลวงพิเศษจัดการศาลยุติธรรมในหัวเมือง ในปลายปีโปรดเกล้าให้มาเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ในปี พ.ศ. 2440 จึงได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้น (สารนิพนธ์ประศาสน์, หลวง 2499 : 3) กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงเขียนตำรากฎหมายไว้หลายเล่ม เช่น "ไค้คอาญา", "เลขเซอร์กฎหมายที่ดินและกฎหมายฝัวเมีย", "ลักษณะกฎหมายระหว่างประเทศโดยย่อ", "ลายพระหัตถ์เรื่องกฎหมายที่ดิน", "หัวข้อเลขเซอร์ที่ดิน", "อธิบายคำกฎหมาย" และ "ว่าด้วยกฎหมายพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์" เป็นต้น นอกจากนี้ นักกฎหมายไทยรุ่นแรก ๆ ซึ่งได้เป็นผู้สอนวิชากฎหมายไทยในโรงเรียนกฎหมายสมัยนั้นก็เขียนตำราไว้บ้างแต่มีไม่มากนัก เช่น พระยารามบัณฑิตสิทธิเสรีเขียน "กฎหมายฝัวเมีย" และ "คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยตัวการผู้สมรู้ในคดีอาญา" พระนเรเนติบัญญัติกิจ เขียน "ลักษณะพยานโดยย่อ" ขุนหลวงพระไกรสี (เทียม) เขียน "หลักกฎหมายอาญา" พระยาเกรียงไกรกลยุทธเขียน "ปกครอง" พระยาจินดาภิรมย์ราชสภาพดี เขียน "คำอธิบายกฎหมายลักษณะล้มละลาย และพระอินทรปรีชา (เทียม เลขะวณิช) เขียน "คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา" เป็นต้น เมื่อการศึกษาวิชากฎหมายเจริญก้าวหน้าขึ้นก็มีการแต่งตำรากฎหมายมากขึ้น และ

ตำราเหล่านั้นเป็นไปบนแนวเดียวกับต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ (ร. แลงการ์ด 2526 : 30)

วารสาร วารสารกฎหมายฉบับแรกของไทย คือ "ธรรมศาสตร์ วินิจฉัย" ออกครั้งแรกระหว่างปี พ.ศ. 2435 ถึงปี พ.ศ. 2438 แล้วจึงออกเป็นครั้งที่สองเมื่อปี 2468 และเลิกไปอีกเมื่อปี 2469 ฉบับต่อมาคือ "ธรรมศาสตร์สมัย" ของกระทรวงยุติธรรมออกระหว่างปี พ.ศ. 2440 ถึง 2443 นอกนั้นก็ยังมี "ข่าวศาล" ของกระทรวงมหาดไทย ออกในปี พ.ศ. 2450 เพียงปีเดียวก็เลิกไป "มนัสสาร" ของหลวงสุธรรมานุวัตร ออกระหว่างปี พ.ศ. 2455 ถึง พ.ศ. 2460 "ธรรมสาร" ของพระสุจริตวินิจฉัย พระนิติการประสม และหลวงคฤยวินิจฉัยจาร์กซ์ ออกระหว่าง ปี พ.ศ. 2460 ถึง พ.ศ. 2494 แล้วออกอีกครั้งในปี พ.ศ. 2504 "นิติสาส์น" ของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง ออกระหว่าง ปี พ.ศ. 2471 ถึง พ.ศ. 2495 "บทรอบิล" ของพระยาเทพวิฑูร ออกระหว่างปี พ.ศ.2476 ถึง พ.ศ. 2478 "อัยการนิเทศ" ของกรมอัยการ ออกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 "ข่าวสารของบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย" ของสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย เริ่มออกตั้งแต่ พ.ศ. 2493 "คฤพาห" ของกระทรวงยุติธรรม ออกตั้งแต่ พ.ศ. 2497 "วารสารทนายความ" ของสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย เริ่มออกเมื่อพ.ศ. 2502 "นิติศาสตร์" ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เริ่มออกเมื่อ พ.ศ. 2512 "กฎหมายปริทัศน์" ของสำนักกฎหมาย ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน ซึ่งเริ่มออกเมื่อ พ.ศ. 2514 (ร. แลงการ์ด 2526 : 32)

จากประวัติและพัฒนาการของวรรณกรรมทางด้านกฎหมายของไทยนั้น จะเห็นได้ว่ามีมานานนับร้อยปี และพัฒนาเปลี่ยนแปลงมาตลอดจนถึงในยุคปัจจุบันนี้

วรรณกรรมทางด้านกฎหมายของไทยได้เปลี่ยนแปลงและทวีจำนวนขึ้นอย่างมากมาย หากจะจำแนกประเภทของทรัพยากรที่ปรากฏในรูปของสิ่งพิมพ์ หรือที่เรียกได้ว่า วรรณกรรมทางด้านกฎหมายแล้ว อาจจำแนกได้ 6 ประเภท ดังนี้ (หยุด แสงอุทัย 2513 : 67)

1. กฎหมาย แยกเป็น 2 ประเภทคือ กฎหมายปกครองและกฎหมาย ท้องถิ่น
2. คำพิพากษาศาล
3. ตำรากฎหมายและคำอธิบายกฎหมาย
4. วารสารกฎหมาย
5. คู่มือค้นคว้าทางกฎหมาย ได้แก่ บรรณานุกรม และบรรณานุกรม
6. วรรณกรรมอื่น ๆ เช่นวิทยานิพนธ์ หนังสือแจกงานศพและหนังสือ จัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาสพิเศษต่าง ๆ

จัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาสพิเศษต่าง ๆ

1. กฎหมาย

กฎหมายปกครอง คือ กฎหมายที่บัญญัติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเจ้าหน้าที่ หรือใช้อำนาจของรัฐกับเอกชนหรือระหว่างองค์กรของรัฐ กับเอกชน ในฐานะที่ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้อยู่ใต้ อำนาจปกครอง (ปรีดี เกษมทรัพย์ 2526 : 43) ซึ่งได้แก่ รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศของทางราชการ ประกาศพระหุพบรมราชโองการ

กฎหมายท้องถิ่น คือ กฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยสภาท้องถิ่น เพื่อใช้บังคับ

เฉพาะบุคคลในท้องถิ่น (ประยูร กาญจนกุล 2522 : 235) ซึ่งได้แก่ ชื่อ
บัญญัติจังหวัด เทศบัญญัติ ชื่อบังคับสุขาภิบาล และชื่อบัญญัติตำบล เป็นต้น

2. คำพิพากษาศาล

คือคำตัดสินชี้ขาดข้อเท็จจริงประกอบด้วยข้อกฎหมาย อธิบายเหตุผล
ให้เห็นว่าเป็นการยุติธรรมที่จะบังคับคดีให้ยกฟ้องโจทก์หรือจำเลยแพ้คดี เมื่อศาล
หนึ่งศาลใดได้ตัดสินคดีเป็นบรรทัดฐานไว้อย่างหนึ่งอย่างใด ต่อไปภายหลังมีคดี
ประเภทเดียวกันเกิดขึ้นอีก ศาลที่ย่อมจะอ้างคำพิพากษาบรรทัดฐานที่เคยมีอยู่ก่อน
เพื่อประกอบคำพิพากษาฉบับหลังให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น คำพิพากษาศาลที่ถือเป็นบรรทัด
ฐานได้แก่คำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งเมื่อเกิดคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาแล้วศาลฎีกาได้ตัดสินไว้
อย่างไร ต่อมาได้เกิดคดีประเภทเดียวกันขึ้นอีก ไม่ว่าจะในศาลชั้นต้นหรือศาล
อุทธรณ์ หรือแม้แต่ศาลฎีกาเอง ก็จะยึดเอาคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ได้ตัดสินไว้
ก่อนนั้นเป็นบรรทัดฐานเว้นแต่ศาลฎีกาจะได้มีการพิพากษาเป็นอย่างอื่น คำพิพาก-
ษาของศาลฎีกาในภายหลังนั้นจะลบคำพิพากษาเก่า คือจะไม่ถือคำพิพากษาเก่า
เป็นบรรทัดฐานอีกต่อไป แต่จะใช้คำพิพากษาศาลฎีกาครั้งหลังเป็นบรรทัดฐานแทน
(หยุด แสงอุทัย 2513 : 68)

3. ตีความกฎหมายและคำอธิบายกฎหมาย

ได้แก่ บรรดาคำสอน คำบรรยาย และคำอธิบายกฎหมายซึ่งจัดออก
ประกอบการศึกษา แหล่งสำคัญที่ออกคำสอนและคำอธิบายกฎหมาย ได้แก่
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และ สำนักอบรมกฎหมายเนติบัณฑิตยสภา

คำสอนและคำบรรยายกฎหมายนี้มีสำหรับกฎหมายทุกประเภท ตั้งแต่ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไปจนถึงกฎหมายแต่ละประเภทโดยพิศดาร ตลอดถึงปัญหากฎหมายและคำเฉลย ผู้เขียนส่วนใหญ่ได้แก่อาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายนั้น ๆ (หยุด แสงอุทัย 2513 : 68)

4. วารสารกฎหมาย

วารสารกฎหมายมีสองประเภท คือวารสารที่มีสาระด้านกฎหมายโดยตรง และวารสารในสาขาวิชาอื่น ๆ ซึ่งมีเรื่องของกฎหมายเกี่ยวข้ออยู่ด้วย วารสารที่มีสาระด้านกฎหมายโดยตรงที่สำคัญได้แก่ราชกิจจานุเบกษา นอกจากนั้นก็ยังมี ดุลพาท วารสารทนายความ วารสารนิติศาสตร์ อัยการนิเทศ เป็นต้น วารสารในสาขาวิชาอื่น ๆ ซึ่งมีเรื่องของกฎหมายเกี่ยวข้ออยู่ด้วยก็มีอยู่มาก เช่น ข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี ข่าวสารการพาณิชย์ เทศาภิบาล รัฐสภาสาร แรงงานสัมพันธ์ วารสารสวนราชการ วารสารที่ดิน วารสารนิติวิทยาศาสตร์ วารสารวิทยาลัยการทัพบก และ สรรพากรสาส์น เป็นต้น (หยุด แสงอุทัย 2513 : 68)

5. คู่มือค้นคว้าด้านกฎหมาย

ได้แก่ดรชนี บรรณานุกรม สำหรับดรชนีสิ่งพิมพ์ทางกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ ดรชนีราชกิจจานุเบกษา (หยุด แสงอุทัย 2513 : 68)

6. วรรณกรรมอื่น ๆ

วรรณกรรมอื่น ๆ ได้แก่วิทยานิพนธ์ ซึ่งมีปรากฏใน 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทลัยธรรมศาสตร์ หนังสือแจกงานศพที่มีเนื้อหาด้านกฎหมาย เช่น "ปาฐกถาและคำ

พิพากษาฎีกาบางเรื่องของ หลวงจักรปาณีศรีศีลวิสุทธิ ซึ่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ หลวงจักรปาณีศรี-ศีลวิสุทธิ "บทความกฎหมาย" ซึ่งกระทรวงยุติธรรมพิมพ์ในงานพระราชทาน เพลิงศพ พลโท อัมพร ศรีไชยยันต์ เป็นต้นและหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาส พิเศษต่าง ๆ เช่น "ที่ระลึกพระราชบัญญัติทนายความของสมาคมทนายความแห่ง คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นต้น (หยุด แสงอุทัย 2513 : 69)

จากประวัติและพัฒนาการของทรัพยากรทางด้านกฎหมายของไทยและ ประเภทของวรรณกรรมกฎหมายของไทยดังกล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบว่าทรัพยากร ทางด้านกฎหมายของไทยนั้นมีมานานนับร้อยปี และปริมาณก็มีเพิ่มมากขึ้น การใช้ ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ย่อมขึ้นอยู่กับวิจารณ์ของผู้ใช้ ซึ่งก็คือนัก กฎหมายในทุกสาขาวิชาชีพและนักศึกษากฎหมาย นอกจากทรัพยากรทางด้าน กฎหมาย ทรัพยากรในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่มีประโยชน์และมีความเกี่ยวข้องกับสาขา วิชานิติศาสตร์ ก็สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสาขาวิชานิติศาสตร์ได้